

ویژگی‌های رئیس‌جمهور و اخلاق انتخاباتی در اندیشه شهید بهشتی رضا نوریان - عضو کارگروه فقه و حقوق

نامزدها و مردم از منظر شهید بهشتی نیز روشن می‌گردد.

۱. اهمیت جایگاه رئیس‌جمهور

رئیس‌جمهور، دومین مقام عالی رسمی کشور است و مسئولیت اجرای قانون اساسی و ریاست قوه مجریه را، جز در اموری که مستقیماً به رهبری مربوط می‌شود، بر عهده دارد. (اصل ۱۱۳ قانون اساسی) «جایگاه رئیس‌جمهور در نسبت با روسای دو قوه دیگر دو منظوره است. در حالی که رئیس مجلس شورای اسلامی مسئولیتی جز مدیریت بر مجلس و امور و فرایند قانونگذاری ندارد و رئیس قوه قضاییه نیز عمدتاً نقش پسینی در اجرای عدالت و احقاق حق افراد و نیز بخشی از حقوق عمومی ایفا می‌کند، رئیس‌جمهور در درجه

«جامعه‌ای که بخواهد حق انتخاب داشته باشد، باید بداند که رنج انتخاب هم دارد... چه زمانی من می‌گویم انتخاب کردم؟ وقتی در برابر کشش‌ها و قطب‌های مغناطیسی گوناگون، قرار بگیرم. هر قطب مغناطیسی، مرا به سویی بکشد، آن وقت می‌گویم یکی من را این طرف می‌کشد و یکی آن طرف می‌کشد، اما من انسانی انتخاب‌گر هستم و هوشیارانه آنچه را که باید، انتخاب می‌کنم.» (حسینی بهشتی، ۱۴۰۰: ۲۲۶) مسیر شناخت و انتخاب رئیس‌جمهور از میان نامزدهایی با اندیشه و رویکرد و گروه‌های متفاوت، کار دشواری است که یک انسان دغدغه‌مند باید دشواری آن را به جان بخرد. در این مقاله به تبیین ویژگی‌های لازم یک رئیس‌جمهور در اندیشه شهید بهشتی پرداخته خواهد شد. همچنین کلیات اخلاق سیاسی و انتخاباتی

مقدمه

اهمیت پردازش اندیشه و نگاه شهید بهشتی به مسائل گوناگون زندگی، اعم از فردی و اجتماعی، بر کسی پوشیده نیست؛ چرا که ایشان به‌عنوان یکی از متفکرین برجسته معاصر اسلامی شناخته شده و از افراد موثر، مطرح و طراح انقلاب اسلامی ایران بوده‌اند. همچنین نگاه باز ایشان به بسیاری از مسائل چالش برانگیز سطح جامعه، باعث جذب طیفی از افراد کمتر آشنا به اندیشه اسلامی و انقلاب اسلامی نیز می‌شود. لذا در حال حاضر، فضای انتخاباتی کشور و تنش و چالش‌های موجود پیرامون انتخاب رئیس‌جمهور، می‌طلبد که در رابطه با فضای انتخاباتی، رئیس‌جمهور و ویژگی‌هایش، سیری در تقریرات و اندیشه شهید بهشتی داشته باشیم.

نخست باید به مردم پاسخگو باشد؛ او در متن ابعاد نهادی و آیینی زندگی و مناسبات جامعه مانند نوروز، جشن‌های ملی، سوگواری‌ها، رویدادهای ملی و بین‌المللی حضور دارد و بالاترین رای را در مقیاس عددی و کمی از مردم می‌گیرد.» (شاکری، ۱۴۰۰: ۲۲)

حال که اهمیت جایگاه رئیس‌جمهور، مشخص شده است باید متذکر شد که اگرچه رئیس‌جمهور از مفاهیم مدرن است ولی مفهوم رئیس‌جمهور را باید با توجه به کشور و جامعه مدنظر تعریف و تشریح کرد. الگوی زمامداری هر کشور، متناسب با هنجارهای حاکم بر خود آن کشور، مفاهیم و مقولات را تفسیر می‌کند. (مولائی، ۱۳۹۸: ۲۴) بنابراین ویژگی‌ها، وظایف و اختیارات یک رئیس‌جمهور اصلح را باید در چهارچوبی ایرانی-اسلامی ارائه کنیم؛ با سیری در اندیشه شهید بهشتی تا حدود زیادی به این مهم دست خواهیم یافت.

۲. چارچوب کلی مبنای تعهدات و پای‌بندی رئیس‌جمهور

در رابطه با ویژگی‌های رئیس‌جمهور، جملاتی کلی‌نگر از شهید بهشتی وجود دارد که ذکر آن‌ها، در شروع بحث و قبل از ورود جزئی به ویژگی‌ها، مفید است؛ به‌طور مثال، ایشان در رابطه با وظایف و ویژگی‌های قانونی رئیس‌جمهور می‌فرماید: «رئیس‌جمهور، باید پاسدار قانون اساسی باشد و طبق قانون اساسی عمل کند و با مجلس هم هماهنگ باشد.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۱: ۳۷۳) همچنین در رابطه با چارچوب کلی ویژگی‌های رئیس‌جمهور، معتقدند که باید انسانی عادل، باتقوا و آگاه به اسلام باشد. در حد معصوم نه، بلکه زندگی و عملش نشان بدهد که خدا ترس است و به اسلام، متعهدانه عمل می‌کند. (حسینی بهشتی، ۱۳۹۰: ۵: ۲۴۰) «مسئولیت‌های اداری جامعه را به خصوص

با مردم نیز تاکید دارند: «از نظر اخلاقی هم باز نمونه یک انسان مسلمان باشد. صداقتش، قابلیت اعتمادش برای همکاران و عموم مردم، برخوردش، برخورد متواضعانه باشد، با مردم به فروتنی برخورد کند.» (همان)

شهید بهشتی در مذاکرات تنظیم و تصویب قانون اساسی، بسیار نقش موثر و پررنگی داشته‌اند؛ لذا اشاره به اصل ۱۱۵ و ویژگی‌های کلی ذکر شده در قانون اساسی نیز مفید است. نیازی به توضیح نیست که جامعه، طالب مدیری است که از مراتب اخلاقی شایسته برخوردار باشد. اصل ۱۱۵ قانون اساسی شرایط اخلاقی حسن سابقه امانت و تقوا را مورد تاکید قرار داده است این شرایط، بیانگر وضعیت اخلاقی، روحی و اجتماعی فرد است. اساساً شخصی که می‌خواهد عالی‌ترین مقام کشور، بعد از رهبری را عهده‌دار شود، باید فردی امین و متقی باشد. (رستمی، ۱۳۹۰: ۱۰)

۳. ویژگی‌های رئیس‌جمهور در اندیشه شهید بهشتی

برای نگارش این بخش، تقریباً تمام تقریرات شهید بهشتی پیرامون ویژگی‌های ریاست‌جمهوری، بررسی شده و برخی از ویژگی‌های لازم برای یک رئیس‌جمهور تراز جمهوری اسلامی ایران، استخراج شده است که در ادامه به آن‌ها پرداخته خواهد شد.

۳.۱. قابل اعتماد بودن

این ویژگی از ویژگی‌های کلی است که تمام ابعاد شخصیتی را در بر می‌گیرد. به نحوی که رئیس‌جمهور، در اجتماع به‌عنوان یک نمونه مطلوب، قدرت درخشیدن داشته باشد. «انسان‌ها، افراد و اعضای جامعه وقتی به او و رفتار او می‌نگرند، احساس اعتماد و اطمینان کنند؛ اطمینان به اینکه مدیریت درجه اول و رهبری درجه اول کشور را پس از مقام رهبری، به دست انسانی

آنجا که با سپردن قدرت، به‌خصوص قدرت توأم با یک سنگر نفوذ [همراه است] به دست کسی بدهید که زندگی او نشان دهد که این آدم، پای‌بندی به اسلام برایش از هر مسئله دیگر در زندگی، مهم‌تر است.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۵: ۴۲) و همچنین: «رئیس‌جمهور، باید خصلت‌هایی داشته باشد که با انقلاب اسلامی بخواند و همگام انقلاب باشد.» (حسینی بهشتی ۱۳۹۶ الف، ج ۱: ۴۲۰)

شهید بهشتی در دو سخن، به‌صورت خلاصه و مفید می‌فرماید: «اداره این نظام باید بر عهده کسانی باشد که در تمام ابعاد فردی، سیاسی، خانوادگی و اجتماعی، الگو و نمونه باشند.» (حسینی بهشتی، ۱۳۶۴، ج ۱: ۳۷۸)

و همچنین «ما به نیروی انسانی و به هر فرد که صادق و صریح باشد؛ ملتزم و معتقد باشد به اسلام و یا لاقبل‌پیرو و دنباله‌رو راه اسلام باشد؛ دلسوزانه در خدمت به این مردم، بی‌ریا تلاش کند، بی‌تردید ارج و احترام می‌گذاریم و بهای فراوان می‌دهیم.»

(حسینی بهشتی، ۱۳۹۶ الف، ج ۳: ۱۴۶)

به‌صورت کلی، جمهوری اسلامی ایران، نظامی است که بر پایه اعتقاد به اصول دین اسلام و مذهب شیعه (اصل دوم قانون اساسی) بنیانگذاری شده است. پس بدیهی است که دست‌اندرکاران اصلی و مدیران سیاسی نظام، باید معتقد به این مبانی باشند تا بتوان به بقای نظام امیدوار بود. (رستمی، ۱۳۸۸: ۸) «واقعاً مسلمان و مؤمن باشد و پای‌بندی عملی به مقررات و تعالیم اسلام داشته باشد. رئیس‌جمهور یک جامعه اسلامی باید هر جا می‌رود، در داخل خانه‌اش، در بیرون خانه‌اش، در دفتر ریاست‌جمهوری‌اش، در میهمانی‌ها، ملاقات‌ها و دیدارهای داخلی و خارجی نشان بدهد که یک انسان پای‌بند به تعالیم اسلام است.» (حسینی بهشتی، ۱۳۶۰)

شهید بهشتی در قامت یک مسئول مسلمان مناسب جامعه اسلامی، به اخلاق اجتماعی

روزی مردم نظر او را پذیرفتند و به او روی دادند. «من دوست دارم مواضع روشن و پوست کنده در برابر مردم گفته شود و این مردم، آگاهانه بیندیشند و انتخاب کنند؛ «النجات فی الصدق». (حسینی بهشتی، 1396ب: 213)

۳,۵. انتقادپذیری و نقد سازنده

«از گفتن سخن حق یا مشورت دادن عادلانه، خودداری نکنید؛ زیرا من خود را بالاتر از این که خطا کنم نمی‌دانم و از اشتباه‌کاری، ایمن نیستم مگر این‌که خدای بزرگ، مرا حفظ کند که اختیاردار هم اوست.» (نهج البلاغه: خطبه ۲۱۶)

«یک مسلمان، از هرکس در هر مقام باشد، باید حق انتقاد داشته باشد و کسی که مصون از انتقاد باشد نداریم. وقتی پیغمبر با کمال صراحت از مردم می‌خواهد تا انتقاد کنند، علی (ع) از مردم می‌خواهد که انتقاد کنند، دیگر، دیگران چه می‌گویند؟ منتها مسئله مهم این است که کیفیت عمل شما و انتقاد شما از روی غرض شخصی است یا از روی هدف‌های عالی؟ از روی اطلاع است یا از روی بی‌اطلاعی؟» (حسینی بهشتی، ۱۴۰۰، ج ۱: ۹۲) در اندیشه شهید بهشتی، انتقاد از مسئولان تمام سطوح آزاد است، اما انتقاد دلسوزانه و سازنده و نه مغرضانه (حسینی بهشتی، ۱۳۹۰، ج ۵: ۱۴۱) نقد با دروغ و غرض‌ورزی نباید همراه شود. طبعاً مسئولان و نامزدها نیز در نقد یکدیگر باید این اصل را رعایت کنند. ایشان معتقد بودند که اگر رئیس‌جمهوری را در اشتباه ببینند از او انتقاد خواهد کرد که مانع اشتباهش شود. (حسینی بهشتی، ۱۳۹۶الف، ج ۱: ۴۳۲)

همچنین زمانی که رئیس‌جمهور وقت، آقای بنی‌صدر، نسبت به یکی از روزنامه‌نگاران که از او انتقاد کرده بود، عصبانی شده و کار روزنامه‌نگار را

طوری نیست که افراد و عناصر فعال مؤمن به اسلام و نظام جمهوری اسلامی را جذب کنند. رئیس‌جمهور ما باید قدرت جذب این‌گونه همکاران را داشته باشد؛ به‌خصوص برای تشکیل دولت، هر نخست‌وزیری و هر وزیری به درد اداره جمهوری اسلامی آینده نمی‌خورد. نخست‌وزیر و وزیران و معاونان و مسئولان، برای اداره آینده جمهوری اسلامی ما لازم است که اینها خود مؤمن باشند به مبانی جمهوری اسلامی و معتقد باشند به انقلاب اسلامی. (حسینی بهشتی، ۱۳۹۶الف، ج ۲: ۴۲۹)

۳,۴. صداقت / عدم سیاسی بازی

مرز باریکی است میان حيله و روش حق. میان نیرنگ و زیرکی. چه بسا کسانی که با حيله و نیرنگ و سیاسی بازی و دروغ، به مقصود خود رسیده باشند و تصور پیروزی کنند، اما به واقع بازنده هستند. شهید بهشتی محیط غیرصادقانه و زمینه‌ساز بازی‌های سیاسی را بزرگترین خطر برای انقلاب اسلامی ایران می‌داند. به بیان ایشان اگر روزنامه‌ها عرصه تاخت و تاز بازیگران قلم، محافل ما عرصه بازیگران سخن و مقامات و ادارات ما محل بازیگران قدرت شد، که بازیگری سیاسی کنند، مردم ناامید می‌شوند. (مقصود در اینجا بار منفی عبارت سیاسی بازی و عدم صداقت می‌باشد) ایشان معتقدند که حتی اگر دو نفر که کاملاً با یکدیگر مخالف هستند، صادقانه با یکدیگر مناظره کنند و نظرات خود را بگویند مردم لذت می‌برند. برای کار آمدن و رای آوردن، نباید به کارهای فریب‌کارانه و شعارهای فریبنده متوسل شد. هر چه صورت می‌گیرد باید صادقانه باشد. شهید بهشتی معتقدند که اگر مردم به شخصی رای ندادند و حرف‌های او را نپذیرفتند، دلیل نمی‌شود که شخص، برای کسب نظر مردم به نیرنگ و فریب متوسل شود. باید آن قدر برای مردم، صادقانه روشن‌گری بکند تا شاید

داده‌اند که آن انسان، نسبت به این امت و نسبت به این نظام و نسبت به امامت این امت وفادار است.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۶الف، ج ۱: ۴۲۹)

ایشان صحبتی خطاب به مردم دارند که آدم‌های قالتاق را انتخاب نکنید و برای تشریح این عبارت می‌افزایند: «اگر ۵۰۰ تومان پول داشته باشی بخواهی به امانت بدهی، به کی می‌دهی؟ چقدر دقت می‌کنی؟ مراقب باش سرنوشت را به دست چه کسی خواهی سپرد. سرنوشت خودت و سرنوشت انقلابت و سرنوشت جامعه‌ات.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۰، ج ۵: ۲۴۱) که این مثال و توضیح از شهید، علاوه بر اینکه اهمیت شناخت کاندیداها را نشان می‌دهد، بر این تاکید دارد که شخص مورد نظر، باید تا حد بسیاری قابل اعتماد باشد.

۳,۲. عادل بودن و عدالت محوری

شهید بهشتی معتقدند که زمامدار و اداره‌کننده جامعه باید عادل باشد، در هر سطح و سمتی. هرچه جایگاه، بالاتر و مهمتر، عدالت نیز باید مهم‌تر، قاطع‌تر و جدی‌تر باشد. از آنجایی که مردم از مسئولین، به‌خصوص کسانی که مقام بالاتری دارند الگو و الهام می‌گیرند و رفتارشان بر روی مردم موثر است باید عادل باشند. منظور چه حد از عدالت است؟ «بهترین تعبیر این است که بگوییم در یک نظام اسلامی باید بتوانی پشت سر یک یک این مقامات و مسئولین، نماز جماعت بخوانی.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۰، ج ۴: ۱۳) زمانی که شخص، عادل باشد می‌تواند به سمت «لیقوم الناس بالقسط» برود. (حدید/ ۲۵)

۳,۳. قدرت جذب نیروهای صالح و توانمند

رئیس‌جمهور باید قدرت جذب نیروهای صالح و توانمند جامعه را داشته باشد، یعنی افراد فعال، مومن و خلاق. «بعضی‌ها هستند که مبانی و رفتار و موضع اجتماعی آن‌ها

محکوم کردند، شهید بهشتی با ذکر اینکه مطلب روزنامه‌نگار را خوانده است، به مطلوب بودن نقد اشاره کرده و فرمودند: «این چه رسمی است که رئیس‌جمهور ما نتواند حتی یک نامه‌ای را که جنبه انتقادی دارد و در یک روزنامه عمومی چاپ می‌شود تحمل کند و این‌طور بر او نتازد؟ ما فکر می‌کنیم که این پیش‌درآمد مطلوبی برای جمهوری اسلامی ما نمی‌تواند باشد.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۶ الف، ج ۳: ۵۲۲)

بنابراین برای احراز وجود این ویژگی در نامزدهای ریاست‌جمهوری، می‌توان سعه صدر و تحمل و نوع واکنش آنان در نقدها و مناظره‌ها را بررسی کرد. همچنین باید به ادبیات و لحن و صداقت آنان در نقد نیز توجه داشت.

۳,۶. مدیریت و هماهنگ کننده قوا

«در ایجاد هماهنگی باید مقتدر باشد. مدیریت رئیس‌جمهور، غیر از مدیریت یک وزیر است، غیر از مدیریت حتی یک نخست‌وزیر است، غیر از مدیریت یک مدیرکل و یک رئیس اداره است، غیر از مدیریت یک شرکت است. نقش مهم رئیس‌جمهور در مدیریت، این است که بتواند میان قوه اجرایی، یعنی دولت، قوه قانون‌گذاری، یعنی مجلس شورای اسلامی و قوه قضایی در رابطه با مردم و در رابطه با رهبری، هماهنگی ایجاد کند.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۶ الف، ج ۲: ۴۳۰)

این ویژگی، ناظر بر توانمندی، قدرت تدبیر و مدیریت و راه‌بری نامزدها است که تا حدودی می‌توان با نگاهی به سابقه شخص، آن را احراز کرد اما باید توجه داشت که مدیریت رئیس‌جمهور، کلان‌تر از مدیریت‌های قبلی نامزدها می‌باشد.

۳,۷. قاطعیت

«باید قاطع باشد؛ چون معمولاً ایجاد هماهنگی، به مقدار قابل توجهی از

قاطعیت، احتیاج دارد؛ البته قاطعیت، غیر از خشونت است. قاطعیت یعنی به‌موقع تصمیم بگیرد و در تصمیم‌گیری‌ها دچار تزلزل نباشد. باز قاطعیت، غیر از عجله‌کردن در تصمیم‌گیری است، اتفاقاً باید بسیار مرد دورنگر و همه‌سونگر باشد که قدرت تصمیم‌گیری را پس از همه‌سونگری داشته باشد.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۶ الف، ج ۲: ۴۳۰)

۳,۸. سیاست‌دان، به‌خصوص سیاست خارجی

یکی از ویژگی‌هایی که شهید بهشتی بر روی آن تاکید دارند، آشنا بودن رئیس‌جمهور به کشورداری و سیاست است. به اعتقاد ایشان عرصه سیاست، ریزه‌کاری‌های مهمی دارد، به‌خصوص در عرصه سیاست خارجی و تنظیم روابط جمهوری اسلامی ایران با کشورهای دیگر. بنابراین در اندیشه شهید بهشتی، خود شخص رئیس‌جمهور باید تا حدودی سیاست خارجی بداند و نمی‌توان گفت وزیر امور خارجه، کارشناسان و مسئولان بخش سیاست خارجی، تمام امور بین‌المللی را در دست بگیرند. بخشی از آن بر عهده رئیس‌جمهور است که باید نکته‌های ظریف آن را بداند که بتواند موفق عمل کند. «گاهی یک نفر در برخورد با یک سفیر از یک کشور، یک جمله نابه‌جا می‌گوید و روابط میان این دو کشور را تیره می‌کند یا یک جمله نابه‌جا می‌گوید و یک کشوری را نسبت به قدرت و استقرار یک نظام در کشور خودش دچار شک و تردید می‌کند، بنابراین باید انسانی باشد آشنا به سیاست و به رموز سیاست.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۶ الف، ج ۲: ۴۳۰)

«در زمینه سیاست خارجی، مخصوصاً رئیس‌جمهور باید فرد آگاهی باشد. برای اینکه پذیرش سفرا در قانون اساسی، به عهده او گذاشته شده است، پذیرش

رؤسای کشورهای دیگر که به ایران می‌آیند یا شرکت در دعوت‌هایی که رؤسای کشورها از ایران می‌کنند، بر عهده اوست، بنابراین باید به سیاست خارجی، آشنا و آگاه باشد و در هر جا بتواند عمل یا عکس‌العمل مناسبی انجام دهد.» (همان)

۳,۹. عدم تقابل با رهبری

شهید بهشتی با تاکید بر اینکه ریاست‌جمهوری، به نوعی در طول رهبری است و نه در عرض آن، از آقای بازرگان و بنی‌صدر، انتقاد می‌کردند و سخنان این اشخاص را راجع به اینکه «در حیطه ریاست‌جمهوری، اختیار مطلق دارند و کسی نباید در کارشان هیچگونه دخالتی کند»، مردود دانستند. شهید بهشتی، مواضع این اشخاص را دلیلی بر این می‌دانست که در مقابل رهبری هستند. شهید بهشتی، این مسئله را که شخصی خودش و حزب و تشکیلاتش در مقابل رهبری قرار بگیرد و خود را هم‌عرض رهبری بداند را مردود می‌دانست. ایشان قائل به انتقاد و نصیحت دلسوزانه و سازنده نسبت به رهبری هستند. همچنین تاکید دارند که وظایف و اختیارات رئیس‌جمهور و رهبری در قانون اساسی ذکر شده و حدود آن مشخص است. اما تقابل و هم‌عرض بودن ریاست‌جمهوری و رهبری را رد می‌کند. (حسینی بهشتی، ۱۳۹۱: ۳۰۳)

لذا اگر نامزدی را دیدیم که آهنگ مقابله و یا ادعای هم‌عرض بودن با رهبری را دارد، این شخص در اندیشه شهید بهشتی، شایستگی ریاست‌جمهوری در جمهوری اسلامی ایران را ندارد.

۳,۱۰. جناح مهم نیست، شهید بودن لازم است!

پس از شهادت رئیس‌جمهور دولت سیزدهم جمهوری اسلامی ایران،

۱۳۹۶ الف، ج ۱: ۴۳۲) همه احزاب و گروه‌های فکری باید به رئیس‌جمهور کمک کنند اما حق انتقاد محفوظ است.

پس از اینکه آقای بنی‌صدر، به‌عنوان رئیس‌جمهور انتخاب شدند، شهید بهشتی فرمودند که: «ما همه توان خود را به‌کار خواهیم برد تا ایشان در نقش یک رئیس‌جمهور، با وظایفی که قانون اساسی برای رئیس‌جمهور معین کرده موفق باشند. (حسینی بهشتی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۲۰۱) همچنین: «هر کدام از این کاندیدها وقتی رای اکثریت را آورد، رئیس‌جمهور همه می‌شود. فقط رئیس‌جمهور آن‌هایی که به او رای داده‌اند نیست، رئیس‌جمهور یک کشور است. بنابراین باید به‌عنوان رئیس‌جمهور همه مردم، مورد قبول و

ویژگی‌های ذکر شده در بخش سوم مقاله حاضر، یعنی ویژگی‌های انتقادپذیری، نقد سازنده، صداقت و عدم سیاسی بازی، شایسته است که به دو تیتر فراگیر این روزها، به نقل از رهبر انقلاب، آیت‌الله خامنه‌ای، اشاره کرد؛ «لجن‌پراکنی ممنوع؛ تخریب ممنوع» چه از جانب نامزدها، چه کارشناسان و سوال‌کنندگان و مردم.

۵. نقش مردم و همه گروه‌ها بعد از انتخاب

«وقتی کسی به‌عنوان رئیس‌جمهور از طرف ملت، بر پایه قانون اساسی انتخاب می‌شود همه باید به او کمک کنند تا بر اساس قانون اساسی، کشور را به خوبی اداره کند و همه نیروها باید به کمک یکدیگر باشند و این یک امر طبیعی است.» (حسینی بهشتی،

سیدابراهیم رئیسی، القابی به ایشان داده شد تحت عنوان «شهید جمهور و شهید خدمت» که نتیجه خلوص و تلاش ایشان در خدمت بود. جالب است که شهید بهشتی به این خالص بودن توجه داشته و فرموده‌اند که رئیس‌جمهور باید شاهد و شهید باشد؛ منظور این است که در عمل نشان دهد که خدایی است و هوایی نیست. یعنی خدمت آن‌ها برای خدا است و در خدمت نفس و هوای خود نیستند. تلاش و کوششی که می‌کنند برای خدا است و لا غیر. در نظر شهید بهشتی، ایران به چنین رئیس‌جمهوری نیاز دارد. (حسینی بهشتی، ۱۳۸۸: ۳۳۵) ایشان در ادامه همین مطالب، ذکر می‌کنند که حزب و گروه، ملاک نیست از هر گروهی می‌خواهد باشد ولی در خط رهبری باشد. «گروهش هم گروه مسلمان در خط امام باشد ولی از کدام گروه، مطرح نیست.» (همان)

۴. اخلاق تبلیغ در انتخابات

«مردم ما باید در انتخاب رئیس‌جمهور هم دقیق باشند و هم در شناخت رئیس‌جمهور از هر نوع مبالغه و گزافه‌گویی و گزافه‌اندیشی پرهیز کنند. هم در تبلیغ برای رئیس‌جمهور مورد علاقه‌شان از هر گونه دروغ و خلاف واقع‌گویی و مبالغه‌گویی، پرهیز کنند و هم اینکه در مورد نامزدهای مورد علاقه افراد و گروه‌های دیگر، منصفانه داوری کنند و موضع‌گیری کنند تا نوع انتخاب و تبلیغات ریاست‌جمهوری در جامعه اسلامی، انقلابی ما نوعی اسلامی باشد و دور باشد از آن آلودگی‌هایی که در انتخاب ریاست‌جمهوری یا انتخاب نمایندگان مجلس در جامعه‌ای غیراسلامی و جامعه‌های منحط، پیش می‌آید.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۶ الف، ج ۱: ۴۳۱) همچنین با استناد و ارجاع به دو مورد از

احترام باشد.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۰، ج ۳: ۱۵۳) بنابراین اگر نتیجه انتخابات برای شخص و گروهی مطلوب نبود، حق ندارند که به تخریب و نقد مغرضانه رئیس‌جمهور منتخب بپردازند، بلکه باید به او کمک کنند و در صورت مشاهده خطا، از او انتقاد سازنده کنند. رای اکثریت مردم باید محترم شمرده شود و این وظیفه تمام مردم و جناح‌ها است.

جمع‌بندی

در نوشتار حاضر، ویژگی‌های لازم برای یک رئیس‌جمهور تراز جمهوری اسلامی ایران از نگاه شهید بهشتی برشمرده شد. همچنین به رعایت اخلاق سیاسی، به‌خصوص در انتخابات نیز اشاره شد؛ از کاندیداها گرفته تا مسئولین و مردم، باید در رعایت اخلاق و ادب، کوشش کنند و صحبت‌ها شکل مناظره و مباحثه داشته باشد و نه مجادله و تلاش برای تخریب و غلبه کردن. پس از همه خصایص، می‌توان این جمع‌بندی کلی را هم داشت: صرف توانمندی کافی نیست؛ تخصص به تنهایی کافی نیست. شهید بهشتی در رابطه با شخصی که می‌خواهد مسئولیت بگیرد می‌فرمایند: «این آدم، خودش را باید وقف جامعه کند و نه اینکه جامعه را برای کامرانی خودش بخواهد... معلوم است که باید کاردان و لایق باشند، این مطلب آمده، اما آن‌قدر روی آن تأکید نشده است، برای این‌که یک چیز معلومی است. چیزی که خیلی مهم است این است که در جامعه، ما می‌گوییم فلانی، لایق است اما درست‌کار نیست. گاهی آن‌قدر که به لیاقت، اهمیت می‌دهیم به «درستی» اهمیت نمی‌دهیم غافل از این‌که: «چو دزدی با چراغ آید / گزیده‌تر برد کالا» پس در کنار توانمندی انسان، درست‌کار بودن و تقوا نیز مهم است. با

نگاه اسلامی، قطعاً مهم است که شخص، نزدیک‌کننده مردم به اسلام باشد. «که مملکت ما و جامعه اسلامی ما در نظام مدیریت، از بالا گرفته تا پایین باید به‌وسیله کسانی اداره شود که هر عمل آن‌ها نزدیک‌کننده مردم به اسلام باشد.» (حسینی بهشتی، ۱۳۹۱: ۵۰) چه بسا اگر کسی که بسیار توانمند است ولی درست‌کار نیست و در تقوا می‌لنگد، ضرر بیشتری داشته باشد.

«یکی از نخستین آثار این تعهد و تقوا این است که صاحبان ایمان و تقوا اگر از کاری سردر نیاورند هرگز مسئولیت آن را نمی‌پذیرند، ولی اگر تا حدودی از معلومات و مهارت و تخصص لازم برای آن کار، برخوردار باشند، مسئولیت آن را می‌پذیرند و در اثنای کار، می‌کوشند بر معلومات و تجارب خود بیفزایند و اگر در جریان عمل، مسلمان متعهد و متخصصی را یافتند که از آنها برای پذیرش این مسئولیت، لایق‌تر است، جای خویش را به او می‌دهند و خود یاور و همکار او می‌شوند.» (حسینی بهشتی، ۱۳۸۸: ۴۲۵) شایسته است که جمله معروف شهید چمران را نیز ذکر کنیم: «می‌گویند تقوا از تخصص، لازم‌تر است، آن را می‌پذیرم. اما می‌گویم آن کس که تخصص ندارد و کاری را می‌پذیرد، بی‌تقواست.» در انتها باید یادآور شد که شورای نگهبان، برخی از این ویژگی‌ها و یا همه آن‌ها را به‌صورت حداقلی بررسی می‌کند و در نهایت، اشخاص نهایی تأیید می‌شوند. آنچه که بررسی این ویژگی‌ها را مهم و برجسته می‌کند انتخاب «اصلح» از میان نامزدهای تأیید شده است. به عبارت دیگر باید توجه داشت که ویژگی‌های مد نظر شهید بهشتی در کدام‌یک از نامزدها به‌صورت کامل‌تر وجود دارد.

پی‌نوشت

۱. انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۴۰۳ هجری شمسی.
۲. در اینجا رهبر وقت، امام خمینی (ره) بودند. لکن توضیحات شهید بهشتی، پیرامون امامت و رهبری جامعه است.

کتاب‌نامه

قرآن
نهج‌البلاغه، ترجمه محمد دشتی.
قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
حسینی بهشتی، سیدمحمد (۱۴۰۰)، در مکتب قرآن، تهران: روزنه.
حسینی بهشتی، سید محمد (۱۳۹۶ الف)، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های آیت‌الله شهید دکتر سیدمحمد حسینی بهشتی، تدوین محمدرضا سرابندی، چاپ دوم، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
حسینی بهشتی، سیدمحمد (۱۳۹۶ ب)، آزادی هرج و مرج زورمداری بخش تکمیلی، چاپ اول، تهران: روزنه.
حسینی بهشتی، سید محمد (۱۳۹۵)، اصول انضباط تشکیلاتی در اسلام، چاپ اول، تهران: روزنه.
حسینی بهشتی، سید محمد (۱۳۹۱)، حزب جمهوری اسلامی، گفتارها. گفتگوها. نوشتارها. چاپ دوم، تهران: روزنه.
حسینی بهشتی، سید محمد (۱۳۹۰)، جاودانه تاریخ، تهران: روزنامه جمهوری اسلامی.
حسینی بهشتی، سید محمد، (۱۳۸۸)، حزب جمهوری اسلامی مواضع تفصیلی، چاپ اول، تهران: نشر بقعه.
حسینی بهشتی، سیدمحمد (۱۳۶۴)، صورت مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی، تهران: اداره کل امور فرهنگی و روابط عمومی مجلس شورای اسلامی.
رستمی، ولی؛ موسی‌پور، میثم (۱۳۹۰)، «تحلیل حقوقی اصل ۱۱۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در خصوص شرایط رئیس‌جمهور»، فصلنامه دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۱، شماره ۱.
شاکری، سیدرضا (۱۴۰۰)، «تبیین جایگاه رئیس‌جمهور در قانون اساسی از منظر کارآمدی نهادهای سیاسی در ج.ا.ا.»، دوفصلنامه علمی پژوهش سیاست‌نظری، شماره ۲۹.
مولائی، آیت؛ مرادخانی، فردین (۱۳۹۸)، «واکاوی جایگاه رئیس‌جمهور در حقوق اساسی ایران»، دوفصلنامه پژوهش‌نامه حقوق اسلامی، سال بیستم، شماره ۲.
حسینی بهشتی، سیدمحمد (۱۳۶۰)، ویژگی‌های یک رئیس‌جمهور مطلوب، مصاحبه در روزنامه جمهوری اسلامی.